

၆၂

จิตผ่องใส คือ อวิชา

ปกติจิตเป็นสิ่งที่ผ่องใส และพร้อมที่จะสัมผัสสัมผัสพันธุกับทุกสิ่งทุกอย่างอยู่เสมอ

สภาพทั้งหลายเป็นไตรลักษณ์ ตกอยู่ในกฎแห่ง อนิจจัง ทุกขัง อนตตา ด้วยกันทั้งนั้นไม่มีเว้น แต่ธรรมชาติของจิตที่แท้จริงนั้น ไม่ได้อยู่ในกฎนี้ เท่าที่จิตเป็นไปตามกฎของอนิจจัง ทุกขัง อนตตาก็เพราะ สิ่งที่เป็นไตรลักษณ์คือสิ่งที่หมุนเวียน เข้าไปเกี่ยวข้องกับจิต

จิตจึงหมุนเวียนไปตามเขา แต่หมุนเวียนไปด้วยธรรมชาติที่ไม่แตกไม่สลาย หมุนไปตามสิ่งที่มีอำนาจให้หมุนไป แต่ที่เป็นอำนาจของจิตอยู่โดย **หลักธรรมชาตินั้นคือ รู้และไม่ตาย**

ความไม่ตายนี้แลเป็นสิ่งที่เหนือความแตก ความไม่แตก สลายนี้แล เป็นสิ่งที่เหนือกฎไตรลักษณ์และหลักสากลนิยมทั้งหลาย แต่ที่ไม่ทราบก็เพราะธรรมชาติที่เป็นสมมุติ เข้าไปเกี่ยวข้องกับรูมลุ่มจิตเสียหาย จิตจึงกลมกลืนกับเรื่องเหล่านี้ไปเสีย

ที่เราไม่ทราบว่าการเกิดตายเป็นของมีมาตั้งแต่เดิมประจำจิตที่มีกิเลสเป็นเชื้อ ก็เพราะความไม่ทราบเป็นเรื่องของกิเลส ความเกิดตายเป็นเรื่องของกิเลส

เรื่องเราจริง ๆ เรื่องเราล้วน ๆ คือเรื่องจิตล้วน ๆ

ไม่มีอำนาจเป็นตัวของตัวเองได้ อาศัยของจอมปลอมมาเป็นตัวของตัวเรื่อยมา การแสดงออกของจิตจึงไม่ตรงตามความจริง มีการแสดงออกต่าง ๆ ตามกลมารยาของกิเลส เช่น ทำให้กลัว ทำให้สะทกสะท้าน กลัวจะเป็นกลัวจะตาย กลัวอะไรกลัวไปหมด แม้ทุกข์น้อยทุกข์ใหญ่อะไรมาปรากฏก็กลัว อะไรกระทบกระเทือนไม่ได้เลย มีแต่กลัว ผลที่สุด ในจิตจึงเต็มไปด้วยความหวาดความกลัวไปเสียสิ้น นั่น!

ทั้ง ๆ ที่เรื่องความหวาดความกลัวเหล่านี้ ไม่ใช่เรื่องของจิตโดยตรงเลย แต่ก็ทำให้จิตหวั่นไหวไปตามจนได้

เราจะเห็นได้เวลาที่จิตชำระจนบริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้ว ไม่มีอะไรเข้าไปเกี่ยวข้องได้แล้ว จะไม่ปรากฏเลยว่าจิตนี้กลัว กล้าก็ไม่ปรากฏ กลัวก็ไม่ปรากฏ ปรากฏแต่ธรรมชาติของตัวเองอยู่โดยลำพังหรือโดยหลักธรรมชาติตลอดเวลา อกาลิโก เท่านั้น นี่เป็นจิตแท้

จิตแท้ก็ต้องเป็นความบริสุทธิ์ หรือ สอุปาทิเสสนิพพานของพระอรหันต์ท่านเท่านั้น นอกจากนี้ไม่อาจเรียก จิตแท้อย่างเต็มปากเต็มใจได้ สำหรับผู้แสดง กระจาดใจ ไม่อาจเรียกได้

จิตดั้งเดิม หมายถึง จิตดั้งเดิมแห่งวิญญูะของจิตที่เป็นอยู่ที่นี่ซึ่งหมุนไปเวียนมา ดังที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ในหลักธรรมว่า

ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย จิตเต็มแต่ผ่องใส นั้น! แต่อาศัย
ความคละเคล้าของกิเลสหรือกิเลสจรมมา จึงทำให้จิตเศร้าหมอง
ท่านว่า

จิตเต็มแต่ นั้นหมายถึง เต็มแท้ของสมมุติต่างหาก ไม่ได้
หมายถึงความเต็มแท้ของความบริสุทธิ์

เวลาท่านแยกออกมา ปภัสสรमितฺถํ จิตฺตํ ภิกฺขเว ปภัสสร
หมายถึง ประภัสสร คือความผ่องใส ไม่ได้หมายถึงความบริสุทธิ์

นี่หลักเกณฑ์ของท่านพูดถูกต้อง หาที่แย้งไม่ได้เลย ถ้าว่าจิต
เต็มเป็นจิตที่บริสุทธิ์นั้น จะมีที่ค้านกันว่า ถ้าบริสุทธิ์แล้วมาเกิด
ทำไม นั้น แน่ะ ท่านผู้ชำระจิตบริสุทธิ์แล้ว ท่านไม่ได้มาเกิดอีก ถ้า
จิตบริสุทธิ์แล้วชำระกันทำไม มันมีที่แย้งกันตรงนี้ จะชำระเพื่ออะไร

ถ้าจิตผ่องใสก็ชำระ เพราะความผ่องใส นั่นแลคือตัว
อวิชาแท้ ไม่ใช่อื่นใด

ผู้ปฏิบัติจะทราบประจักษ์ใจของตนในขณะที่จิตได้ผ่านจาก
ความผ่องใสนี้ไปแล้วเข้าถึงวิมุตติจิต ความผ่องใสจะไม่ปรากฏ
ตัวเลย นั้น ทราบได้ตรงนี้อย่างประจักษ์กับผู้ปฏิบัติ และค้านกันได้
ก็ค้านกันตรงนี้ เพราะความจริงนั้นจะต้องจริงกับใจของบุคคล เมื่อ
ใครทราบใครรู้ ก็ต้องพูดได้เต็มปากทีเดียว

ไม่มีผู้ใดที่จะหยั่งถึงหลักความจริงได้อย่างแท้จริงตั้ง
พระพุทธเจ้า มีพระองค์เดียวที่เรียกว่า สยัมภู โดยไม่ต้องได้รับ
การอบรมสั่งสอนจากผู้หนึ่งผู้ใดเลย

ในการแก้กิเลสออกจากพระทัยของพระองค์ ทรงทำหน้าที่
ทั้งเป็นนักศึกษาทั้งเป็นครูไปในตัวล้าพังพระองค์เดียว จนได้ตรัสรู้
ถึงขั้น ยอดธรรม ยอดคน ยอดศาสตรา

ส่วนทางสมาธิด้านความสงบนั้น ท่านคงได้ศึกษาอบรมมา
บ้างเหมือนกันกับดาบสทั้งสอง ไม่ปฏิเสธ แต่นั่นไม่ใช่ทางถอด
ถอนถึงความเป็นสัพพัญญูได้ เวลาจะเป็นสัพพัญญู ก็เสด็จออก
จากดาบสทั้งสอง ไปบำเพ็ญล้าพังพระองค์เดียวและทรงรู้เองเห็น
เอง โดยไม่มีครูสั่งสอนเลย แล้วนำธรรมนั้นมาสั่งสอนโลก พอได้
รู้บุญรู้บาป รู้รกสวรรค์ ตลอดจนนิพพานมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

หากไม่มีใครมาสั่งสอนเลย สัตว์โลกก็จะแบกแต่กองเพลิง
เต็มหัวใจไม่มีวันเวลาปล่อยวางได้เลย เมื่อเป็นเช่นนี้ ควรจะเห็น
คุณค่าแห่งธรรมที่ท่านนำมาสอนโลกได้โดยยาก ไม่มีใครในโลก
สามารถทำได้อย่างท่านเลย

เวลานี้อะไรเป็นเครื่องหุ้มห่อจิตใจ หาความผ่อนคลายและ
ความบริสุทธิ์ไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่เราต้องการหาความบริสุทธิ์ด้วยกันทุก
คน

อะไรเป็นเครื่องปิดบังอยู่เวลานี้ ถ้าพูดตามหลักธรรมชาติ
แล้ว ก็มีชั้นห้าเป็นที่หนึ่ง ส่วนจิตอวิชชานั้น ยกไว้ก่อน เอาแต่ที่
เด่น ๆ คือชั้นห้าเป็นเป็นที่หนึ่ง และที่เป็นสหายกันนั้นก็คือรูป
เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ซึ่งติดต่อสื่อสารกันกับตา หู จมูก ลิ้น
กาย และเข้าไปประสานกับใจ จากนั้นก็เป็นความสำคัญขึ้นมา
อย่างนั้นอย่างนี้ จากรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส แล้วนำเอา
อารมณ์ที่ผ่านไปแล้วนั้นแล เข้ามาผูกมัดวุ่นวาย หรือมาหุ้มห่อ

ตัวเองให้มีมิติปิดตาไปด้วยความรัก ความซึ้ง ความเกลียด ความโกรธ และอะไรๆ เต็มไปหมด ซึ่งได้มาจากสิ่งดังกล่าวทั้งนั้น

ส่วนที่ฝังอยู่ลึก ก็คือชั้นของเราเนี่ย เราถือว่าเป็นตัวเป็นตนของเรามาตั้งแต่เด็กด้าบรรพ์กาลไหนๆ ทุกชาติทุกภาษา แม้จะเป็นสัตว์ก็ต้องถือว่าเป็นเราเนี่ยเป็นของเรา เนี่ยเป็นสัตว์ เป็นตัวของสัตว์ เป็นตัวของเรา จะเป็นกายทิพย์ ร่างกายทิพย์ก็เป็นตัวของเรา จะเป็นเปรต เป็นผีเป็นอะไรก็ตามเถอะ สิ่งที่เราอาศัยอยู่ร่างหยาบร่างละเอียด ต้องถือว่าเป็นเราเป็นของเราด้วยกันทั้งนั้น จนกระทั่งมาเป็นมนุษย์ที่รู้จักดีรู้จักชั่วบ้างแล้ว ก็ยังต้องถือว่าเป็นเราเป็นของเรา ในชั้นห้า รูปก็เป็นเรา เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็เป็นเราเป็นของเรา เหล่านี้ยังฝังอยู่อย่างลึกลับ

ฉะนั้นท่านจึงสอนให้พิจารณา การพิจารณาก็เพื่อจะให้รู้ชัดเจนตามความจริงของมัน แล้วถอนความยึดมั่นถือมั่นสำคัญผิดว่าตน เพื่อความเป็นอิสระนั่นเอง ไม่ใช่เพื่ออะไร

ตามปกติของเขาแล้วจะพิจารณาเขาทำไม รูปก็เป็นรูป เสียงเป็นเสียง กลิ่นเป็นกลิ่น รสก็เป็นรส เครื่องสัมผัสต่างๆ เป็นธรรมชาติของเขาอยู่ดั้งเดิม เขาไม่ได้ว่าเขาเป็นข้าศึกอะไรต่อเราเลย ไปพิจารณาเขาทำไม

การพิจารณาก็เพื่อให้ทราบความจริงของสิ่งนั้นๆ ตามความเป็นจริงของเขา แล้วทราบความลุ่มหลงของตนด้วยการพิจารณานี้ และถอนตัวเข้ามาด้วยความรู้ การที่จิตเข้าไปจับจอง ยึดชั้นธัวว่าเป็นตนเป็นของตน ก็เพราะความลุ่มหลงนั่นเอง

เมื่อพิจารณาเข้าใจว่า สิ่งนั้นเป็นอะไรอย่างชัดเจนแล้ว จิตก็
ถอนตัวเข้ามาด้วยความรู้ความเข้าใจด้วยปัญญา หมดกั่วงลกับ
สิ่งเหล่านั้น เปิดเผยตัวจิตขึ้นมาด้วยปัญญาอย่างประจักษ์

จึงจะเห็นได้ว่า ในขณะที่จิตที่ยังไม่ได้ ออกเกี่ยวข้องกับ
อารมณ์ใดๆ เพราะเครื่องมือคืออายตนะยังไม่สมบูรณ์ ยังอ่อนอยู่
จิตประเภทนี้ย่อมสงบตัวและผ่องใส ที่เรียกว่า จิตเดิมเป็นจิตผ่อง
ใส แต่เป็นจิตเดิมของวิภูจักร เช่น จิตเด็กแรกเกิดนั้นแล ซึ่งความ
เคลื่อนไหวต่างๆ ยังไม่สมบูรณ์พร้อมพอรับอารมณ์ต่างๆ ได้เต็มที่
ไม่ใช่จิตเดิมของวิภูจักรที่บริสุทธิ์เต็มที่แล้ว

ทีนี้เวลาพิจารณาออกไปโดยลำดับแล้ว อาการของกิเลสที่
เคยผ่านพ้นจะรวมตัวเข้าสู่จุดนั้น เป็นความผ่องใสขึ้นมาภายในใจ
และความผ่องใสนี้แล แม้แต่เครื่องมือประเภท มหาสติ มหา
ปัญญา ก็ยังต้องลุ่มหลงความผ่องใส ในระยะเริ่มแรกที่เจอกัน

เพราะเป็นสิ่งที่ไม่เคยเห็นไม่เคยพบมาก่อนเลย นับแต่วัน
เกิดและเริ่มแรกปฏิบัติ จึงเกิด *ความแปลกประหลาดและ
อัศจรรย์* ดูเหมือนสง่าผ่าเผย ไม่มีอะไรจะเปรียบเทียบได้ใน
ขณะนั้น

ก็จะไม่สง่าผ่าเผยยิ่งไ้ เพราะเป็น ราชอาณาจักรทั้งสาม
โลก คือ กามโลก รูปโลก อรูปโลก มาแล้วเป็นเวลานานแสนกัป
นับไม่ได้โน่นนะ เป็นผู้มือำนาจเหนือจิต ครอบครองจิตอยู่ตลอด
มา

ความจริงแล้ว ความผ่องใสกับความเศร้าหมอง เป็นของคู่
กัน เพราะต่างก็เป็นสมมุติด้วยกัน *ความผ่องใสเพราะการรวมตัว*

ของกิเลสต่างๆ นี้ จะเป็นจุดให้เราทราบได้อย่างชัดเจนว่า **นี่คือจุดแห่งความผ่องใส**

เมื่อมีความเศร้าหมองขึ้นมา ตามสภาพของจิตหรือตามชั้นภูมิของจิต ก็จะเกิดความทุกข์อันละเอียดในลักษณะเดียวกันขึ้นมา ในจุดที่ว่าผ่องใสนั้นแล

ความผ่องใส ความเศร้าหมอง และความทุกข์อันละเอียด ทั้งสามนี้เป็นสหายกัน คือเป็นคู่กัน

เพราะฉะนั้นจิตที่เป็นความผ่องใสนี้ จึงต้องมีความระมัดระวังระมัดระวังรักษาอยู่ตลอดเวลา กลัวจะมีอะไรมารบกวนให้กระทบกระเทือน และทำให้จิตที่ผ่องใสนี้เศร้าหมองไป แม้จะเป็นความเศร้าหมองอันละเอียดเพียงใด แต่เป็นเรื่องของกิเลสที่ผู้ปฏิบัติทั้งหลายไม่ควรนอนใจทั้งนั้น จำต้องพิจารณาด้วยปัญญาอยู่ไม่หยุดหย่อน

เพื่อให้ตัดภาระกังวลลงไปโดยเด็ดขาด จงตั้งปัญหาถามตัวเองว่า ความผ่องใสคืออะไร จงกำหนดให้รู้ ไม่ต้องกลัวความผ่องใสนี้จะฉิบหายวายปวงไปแล้วเราที่แท้จริงจะล่มจมฉิบหายไปด้วย

การพิจารณาจงกำหนดลงไป ในจุดนั้นให้เห็นชัดเจน ความผ่องใสก็เป็น อนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ อนัตตลักษณะ เหมือนกันกับสภาพธรรมทั้งหลายที่เราเคยพิจารณามาแล้ว ไม่มีอะไรผิดกันเลย นอกจากมีความละเอียดต่างกันเท่านั้น

จึงไม่ควรไวใจกับอะไรทั้งสิ้นขึ้นชื่อว่าสมมุติแล้ว ปัญญาให้
ฟาดฟันลงไป กำหนดลงไปที่ตัวจิตนี้แหละ สิ่งจอมปลอมแท้ๆ มัน
อยู่ที่ตัวจิตนี้เอง

ความผ่องใสนั่นแหละคือตัวจอมปลอมแท้ และเป็น
จุดเด่นที่สุดในเวลานั้นแทบไม่ยากแต่ต้องทำลาย เพราะเป็นสิ่งที่
รักสงวนมากผิดสิ่งอื่นใด ในร่างกายนี้ไม่มีอะไรที่จะเด่นยิ่งไปกว่า
ความผ่องใสนี้ จนถึงกับให้เกิดความอัศจรรย์ ให้เกิดความรักความ
สงวนอ้อยอิ่งอยู่ภายใน ไม่อยากจะให้อะไรมาแต่ต้อง นั่นนะ จอม
กษัตริย์คืออวิชา!

เมื่อพิจารณาด้วยปัญญาอันแหลมคม จนรู้เห็นประจักษ์แล้ว
สภาพนี้จะสลายตัวลงไปโดยไม่คาดฝันเลย ขณะเดียวกันจะเรียกว่า
ล้างป่าช้าของวัฏจักรของวัฏจิตสำเร็จเสร็จสิ้นลงแล้วใต้ต้นโพธิ์ คือ
ความรู้แจ้งเห็นจริง ก็ไม่ผิด

เมื่อธรรมชาตินี้สลายตัวลงไปแล้ว สิ่งที่อัศจรรย์ยิ่งกว่า
ธรรมชาตินี้ซึ่งถูกอวิชาปกปิดเอาไว้ จะเปิดเผยขึ้นมาอย่างเต็มตัว
เต็มภูมิทีเดียว นี่แหละที่ท่านว่า เหมือนโลกธาตุหวนไหว กระเทือน
อยู่ภายในจิต เป็นขณะจิตที่สำคัญมากที่ขาดจากสมมุติ ระหว่าง
วิมุตติกับสมมุติขาดจากกัน เป็นความอัศจรรย์สุดจะกล่าว ที่ท่าน
ว่า อรหัตมรรคพลิกตัวเข้าถึงอรหัตผล หมายความว่าถึงขณะจิต
ขณะนี้เอง ขณะที่อวิชาดับไปนั่นแล!

ท่านเรียกว่ามรรคสมบูรณ์เต็มที่แล้ว ก้าวเข้าถึงอรหัตผล
อันเป็นธรรมและจิตที่สมบูรณ์แบบ จากนั้นก็หมดปัญหา

คำว่านิพพานหนึ่ง ก็สมบูรณ์อยู่ภายในจิตดวงนี้ ขณะที่
อวิชชากำลังสลายตัวลงไปนั้น ท่านเรียกว่า มรรคกับผลก้าวเข้าถึง
กัน ซึ่งเป็นธรรมคู่

ถ้าเปรียบกับการเดินขึ้นบันได เท้าข้างหนึ่งกำลังเหยียบอยู่
บันไดขั้นสุด เท้าอีกข้างหนึ่งก้าวขึ้นไปเหยียบบนบ้านแล้ว แต่ยังไม่
ได้ก้าวขึ้นไปทั้งสองเท้าเท่านั้น พอก้าวขึ้นไปบนบ้านทั้งสองเท้า
แล้ว นั้นแลเรียกว่าถึงบ้าน ถ้าเป็นจิต ก็เรียกว่าถึงธรรม หรือ
บรรลุธรรมขั้นสุดยอด

ขณะเดียวกับการบรรลุธรรมสิ้นสุดลง ท่านเรียกว่านิพพาน
หนึ่ง คือเป็นอิสระอย่างเต็มที่แล้ว ไม่มีกิริยาใดที่แสดงอีกต่อไป
ในการถอดถอนกิเลส นั้น ท่านเรียกว่านิพพานหนึ่ง จะว่า อรหัตผล
ก็ได้ เพราะไม่มีกิเลสตัวใดมาแย้งแล้ว นิพพานหนึ่งก็ได้

แต่เมื่อจะแยกให้เป็นสมมุติโดยสมบูรณ์ตามหลักธรรมชาติ
ไม่ให้ความบกพร่องโดยทางสมมุติแล้ว ต้องว่านิพพานหนึ่งถึงจะ
เหมาะเต็มภูมิ สมมุติกับวิมุตติ ในวาระสุดท้ายแห่งการล้างป่าช้า
ของ จิตอวิชชา

พระพุทธเจ้าท่านว่า นตฺถิ สนฺติ ปรี สุขํ สุขอื่นนอกจาก
ความสงบไม่มี นี่หมายถึง ความเป็นผู้สิ้นกิเลสของผู้ได้สุกฺปาติ
เสสนิพพาน ซึ่งยังทรงชั้นธอยู่ดังพระอรหันต์ท่าน

มีปัญญาอันแหลมคมเท่านั้นที่จะสามารถแก้กิเลสได้ทุก
ประเภท จนกระทั่งสลายตัวเองไป ดังที่กล่าวมาแล้ว หมดปัญหา
ใดๆ ทั้งสิ้น เรื่องรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นแต่เพียง

อาการ ๆ เท่านั้น ไม่อาจมากระทบกระเทือนจิตใจให้กำเริบได้อีก
เลย

รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ก็เช่นเดียวกัน ต่างอันต่าง
จริง ต่างอันต่างว่า มีก็มี ไม่มีก็ไม่มีปัญหาอะไร มีแต่จิตไปสำคัญ
มันหมายเพราะความโง่เขลาของตน

**เมื่อจิตฉลาดพอตัวแล้ว จิตก็จริง สภาวะธรรมทั้งหลายทั้ง
ในและนอกก็จริง ต่างอันต่างจริงไม่ขัดแย้งกัน ไม่เกิดเรื่องกัน
ดังที่เคยเป็นมา**

เมื่อถึงขั้นต่างอันต่างจริงแล้วก็เรียกได้ว่า สงครามกิเลสกับ
จิตเลิกรากันแล้ว ถึงกาลสลายก็สลายไป เมื่อยังไม่ถึงกาลก็อยู่ไปดัง
โลก ๆ เขาอยู่กัน แต่ไม่โกรธกันเหมือนโลกเขาเพราะได้พิจารณา
แล้ว

คำว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ถ้าไม่หมายถึงขั้นที่เร
ารับผิดชอบนี้จะหมายถึงอะไร เราก็อธิบายแล้ว คือจบ ไตรลักษณ์
ไม่ใช่จบพระไตรปิฎก แต่พระไตรปิฎกก็คือพระไตรลักษณ์อยู่
นั่นเอง เนื่องจากพระไตรปิฎกพรรณนาเรื่องของพระไตรลักษณ์
ตลอดเรื่อง

การเรียนให้จบเรื่องความตายเป็นยอดคน คือยอดเรา

ผู้เรียนจบเรื่องความตายแล้วไม่กลัวตาย ยังเป็นอยู่ที่อยู่ไป
ถึงวาระที่ตายก็ตายไป เพราะได้กางข่ายด้วยปัญญาไว้รอบด้านแล้ว
เราจะไม่หวั่นไหวต่อความจริงนั้น ๆ ซึ่งรู้อยู่กับใจทุกวันเวลานาทีอยู่
แล้วโดยสมบูรณ์